

vergadering **C49**
zittingsjaar 2023-2024

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid

van 25 oktober 2023

**Vlaams
Parlement**

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het standpunt van de Vlaamse Regering met betrekking tot glyfosaat – 132 (2023-2024)	3
VRAAG OM UITLEG van Ludwig Vandenhove aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over subsidies aan landbouwers voor de diversifiëring van hun activiteiten – 174 (2023-2024)	6
VRAAG OM UITLEG van Chris Steenwegen aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de gezondheidsvoordelen van een plantaardig dieet – 286 (2023-2024)	9
VRAAG OM UITLEG van Chris Steenwegen aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de gevolgen van het opduiken van blauwtong – 288 (2023-2024)	12

VRAAG OM UITLEG van Mieke Schauvliege aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over het standpunt van de Vlaamse Regering met betrekking tot glyfosaat – 132 (2023-2024)

Voorzitter: de heer Bart Dochy

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Collega's, dit is een vraag over glyfosaat en de houding van Vlaanderen, maar vooral over wat Vlaanderen zal doen aan het gebruik van glyfosaat op Vlaams grondgebied.

De toxicologische effecten van glyfosaat voor bijen en bestuivers zijn heel duidelijk aangetoond, maar ook andere dieren, zoals verschillende vis- en vogelsoorten, lijden eronder. Bovendien is er een groot risico voor de gezondheid voor al wie in aanraking komt met het middel, de gebruikers dus. De onkruidverdelger glyfosaat wordt in Vlaanderen in 42 procent van de urinestalen van jongeren aangetroffen. De Belgische Hoge Gezondheidsraad maakt zich zorgen over het gebruik van pesticiden in het algemeen en van glyfosaat in het bijzonder. Het risico is vooral groot voor landbouwers. De koepelorganisatie van meer dan honderd vakbonden, de European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Unions (EFFAT), die onder andere landbouwers en loonwerkers in de sector in Europa vertegenwoordigt, riep al in 2021 op tot een volledige ban van glyfosaat ter bescherming van hun gezondheid. Personen die langdurig worden blootgesteld aan hogere doses pesticiden, lopen volgens een aantal studies gemiddeld meer risico op de ziekte van Parkinson. Een blijvende blootstelling van burgers, boeren en milieu aan deze risicovolle stof moet dus absoluut worden vermeden.

De Vlaamse Regering heeft vroeger al onkruidverdelgers die glyfosaat bevatten, verboden voor gebruik in tuinen, opritten, stoepen, terrassen en andere verhardingen. Er bestaan voldoende alternatieven voor glyfosaat. Het zou dus logisch zijn om ook in de landbouw het gebruik van glyfosaat uit te faseren.

We stelden de vraag over het gebruik van glyfosaat en de houding van Vlaanderen en hoe het glyfosaatgebruik te verminderen aan minister Demir, de bevoegde minister voor Omgeving. Zij antwoordde op 3 oktober het volgende: "De binnen het beleidsdomein voorziene toekenning van specifieke en in de tijd beperkte afwijkingen, vormt alvast een belangrijke stimulans om op zoek te gaan naar middelen en methoden die producten op basis van glyfosaat kunnen vervangen. Het is mij bekend dat er binnen het beleidsdomein Landbouw via GLB-hefbomen (gemeenschappelijk landbouwbeleid) alternatieven gestimuleerd worden." Verder: "Wat dat pesticidenplan betreft: ik hoop dat er tegen eind deze maand, of halverwege november, een akkoord is en we dit af kunnen ronden."

Ik stelde deze vraag toen naar aanleiding van het standpunt van de Vlaamse Regering en de houding ten opzichte van de verdere verlenging van het gebruik van glyfosaat. De minister verwees naar uw beleidsdomein, minister. Vandaar dat ik deze vragen hier stel.

Welke stappen zult u verder ondernemen om het gebruik van glyfosaat in de Vlaamse land- en tuinbouw uit te faseren? Kunt u deze maatregelen verduidelijken?

Steunt de Vlaamse Regering in voldoende mate het onderzoek en de ontwikkeling van alternatieven voor glyfosaat? Werkt u via de GLB-hefbomen aan alternatieven?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Het Vlaams actieplan Duurzaam Pesticidegebruik 2023-2027 bevat een groot aantal acties die gericht zijn op het verder reduceren van het gebruik van en het risico bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door landbouwers.

Ten eerste zijn er de kwaliteitsborging van de basis- en permanente opleidingen voor fytolicensies. Binnen deze actie zal een evaluatie gebeuren van de huidige procedures en criteria waaraan opleidingen voor fytolicensie moeten voldoen. Afhankelijk van het evaluatierapport en de aanbevelingen, zullen aanpassingen van de specifieke procedures en criteria om basis- en vervolgoopleidingen fytolicensie P1, P2 en P3 te organiseren, voorgesteld en genomen worden.

Ten tweede is er de handhaving op het gebruik van toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. Het correct gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt mede gecontroleerd via de conditionaliteit verbonden aan het GLB 2023-2027.

Ook de minimale vereisten inzake driftreductie zijn niet onbelangrijk. De actuele IPM-richtlijnen (integrated pest management, geïntegreerde gewasbescherming) op Vlaams niveau bepalen dat de toepassing van een 50 procent driftreducerende techniek verplicht is voor behandeling van buitenteelten. Dit werd sinds 1 januari 2023 opgetrokken tot 75 procent, en vanaf 1 januari 2026 verder naar 90 procent. Dat vermijdt dat er te veel in de omgeving terechtkomt. Een evaluatie is opgestart of hogere niveaus van driftreducerende technieken voor veld- en boomgaardspuiten technisch haalbaar zijn om de driftblootstelling verder te verlagen. Handhaving verloopt via de driejaarlijkse IPM-audit die ieder landbouwbedrijf moet respecteren, naast de toekomstige driejaarlijkse verplichte keuring van de spuitapparatuur, die door de federale overheid gebeurt.

Een vierde element is de verdere reductie van oppervlaktewaterverontreiniging door steun voor investeringen in aangepaste vul- en spoelplaatsen voor spuitmachines, inclusief remediërende systemen zoals de biofilters of de fytobak, innovatieve spuittechnieken die milieu- en menselijke risico's en volume van toegepaste gewasbeschermingsmiddelen reduceren en mechanische onkruidbestrijdingsmachines, onder andere als alternatief voor de toepassing van totaalherbiciden, zoals voor producten op basis van glyfosaat.

Verder blijven we biologisch gecertificeerde landbouw en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en -technieken, toegelaten in biologische landbouw, stimuleren. We zetten in op de verdere uitbouw en toepassing van geïntegreerde gewasbescherming door landbouwers, onder andere via bewustmaking, voorlichting, demonstraties en handhaving; financiële stimulering bij het gebruik van niet-chemische gewasbeschermingstechnieken; financiële stimulering van technieken ter reductie van hoeveelheid en risico van gewasbeschermingsmiddelen; het verplicht stellen van de aanwezigheid van een schoonwatertank op spuitmachines en het gebruik van minimaal 90 procent driftreducerende toepassingstechniek via IPM-richtlijnen.

De Vlaamse overheid ondersteunt via diverse kanalen het onderzoek naar en de ontwikkeling en het gebruik van duurzame technieken en methoden om het gebruik van herbiciden, waaronder ook glyfosaatproducten, verder te kunnen reduceren.

Er is de basistoelage die aan de verschillende praktijk- en landbouwcentra wordt toegekend om sectorspecifiek onderzoek uit te voeren naar het aanpakken van de onkruidbestrijding op basis van de IPM-principes. Het gaat hierbij in de eerste plaats over preventie- en hygiënemaatregelen om problemen met onkruid te vermijden, monitoring en correcte diagnose van de onkruidflora en vervolgens het, bij voorkeur niet-chemisch, ingrijpen als de gekende schadedrempels overschreden worden.

Langlopend en diepgaand onderzoek rond een specifieke schadeverwekker of teeltsituatie is mogelijk met steun vanuit het Agentschap Innoveren & Ondernemen

(VLAIO) via een VLAIO-landbouwonderzoekstraject. Zo loopt momenteel binnen dit kader het onderzoeksproject 'Geïntegreerd onkruidmanagement in de fruitteelt'.

Het GLB zet op verschillende manieren mee in op het verbeteren van de waterkwaliteit met inbegrip van het optimaliseren van het gebruik van pesticiden. Voorbeelden zijn de conditionaliteit, verschillende ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen, de vraag- en aanbodgestuurde vorming en advies, demonstratieprojecten en de projectoproep innovatie in het kader van het Europees partnerschap voor innovatie (EIP), VLIF-investeringssteun (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds) en VLIF-steun voor innovatieve investeringen en voor de opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf.

Ten slotte wordt er via de gemeenschappelijke marktordening (GMO) groente en fruit, eveneens onderdeel van het GLB, ingezet op deze doelstelling.

De belangrijkste O&O-acties (onderzoek en ontwikkeling) gerelateerd aan onkruidbestrijding zijn onderzoek naar mechanische onkruidbestrijding en onderzoek naar alternatieve meer milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen, met name bij vollegrondsgroenten en fruit via de Vlaamse proefcentra.

De voorzitter: Mevrouw Schauvliege heeft het woord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, u somt een hele rist maatregelen op, maar de vraag was natuurlijk wat uw standpunt was inzake het uitfasen. U hebt een hele reeks maatregelen opgesomd om het te verminderen, maar ik wil eigenlijk van u horen of u bereid bent om te ijveren voor het stopzetten van het gebruik van glyfosaat. Dat is ook de vraag die heel wat gezondheids- en milieuorganisaties stellen. Zij kunnen aantonen dat het gebruik van glyfosaat en al haar afgeleiden gevaarlijk is voor onze gezondheid, en zeker voor die van de landbouwers en loonwerkers die glyfosaat gebruiken.

Mijn vraag is heel concreet, minister, of u zult me ijveren voor het stopzetten van het gebruik van glyfosaat en actief op zoek zult gaan naar alternatieven. En vervolgens, uit het antwoord van de minister van Omgeving hoor ik heel duidelijk dat haar pesticidenreductieplan klaarligt, maar dat diegene die nog altijd stokken in de wielen steekt, de minister van Landbouw is. Ik wil van u horen wat het probleem is en hoe het komt dat dit plan nog altijd de regering niet is gepasseerd. Wanneer denkt u dat dit kan worden goedgekeurd?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Stokken in de wielen steken? Mevrouw Schauvliege, toch!

Het Vlaams actieplan waar u naar verwijst is inderdaad de bevoegdheid van collega Demir. Ik ga ervan uit dat zij dat binnenkort naar de regering brengt, en daar zit de uitfasering in.

Voor de rest heb ik geantwoord met maatregelen ten goede die de afbouw inhouden en die klimaatvriendelijk zijn. De biologische gewasbescherming neemt hand voor hand toe. Ik heb een heel mooi bedrijf bezocht in Limburg, Loba Chemie – ik weet niet of jullie dat kennen, maar het is zeker de moeite om dat eens te bezoeken. Ze zijn wereldtop, het is een grote speler. Zij geven heel duidelijk aan dat een groot stuk van de toekomst daar ligt. Maar het volledig tot nul herleiden van chemische gewasbescherming zal moeilijk zijn voor bepaalde soorten in bepaalde omstandigheden.

Om terug te komen op uw eerste vraag: het Vlaams actieplan is onderweg. Ik heb geen zicht op de timing, maar we gaan daar zeker aan meewerken. De uitfasering is daarin voorzien.

De voorzitter: Mieke Schauvliege heeft het slotwoord.

Mieke Schauvliege (Groen): Minister, het is uitermate belangrijk om minder pesticiden te gebruiken. Een aantal jaren geleden heeft de Vlaamse Regering een decreet op tafel gelegd om het gebruik van pesticiden op openbaar domein te verbieden. Dat heeft toen ontzettend veel heisa met zich meegebracht, maar vijftien tot twintig jaar later staan we waar we staan en zien we dat er een ontzettende reductie, tot bijna nulgebruik, is gerealiseerd door het echt op te leggen. Ik heb zelf heel hard meegewerkt aan het overtuigen van lokale besturen om dat te doen. De weerstand was immens. Het enige dat geholpen heeft toen, was aan te kondigen dat er op termijn een verbod zou komen.

Ik hoor u zeggen dat er tal van reductiemaatregelen komen en dat men bezig is met het proberen verminderen van het pesticidengebruik. We zien echter dat vooral de landbouw heel wat pesticiden gebruikt. Als er niet echt een intentie is om op het vlak van glyfosaat naar nulgebruik te gaan – dat is de vraag die voorligt vandaag –, dan weten we dat het niet zal gebeuren.

Dus, minister, het is goed dat er intenties zijn om te verminderen en dat er inspanningen worden geleverd, maar als we naar een echte afbouw willen gaan, is een verbod nodig. Ik hoop dat dit te lezen staat in het reductieplan dat de Vlaamse Regering zal goedkeuren, waarvan ik begrijp dat u geen stokken in de wielen zult steken. We zijn dus in blijde verwachting en zullen blijven ijveren voor de afbouw en de uitfasering van het gebruik van glyfosaat.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld. Ze wordt ongetwijfeld vervolgd.

VRAAG OM UITLEG van Ludwig Vandenhove aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over subsidies aan landbouwers voor de diversifiëring van hun activiteiten – 174 (2023-2024)

Voorzitter: de heer Bart Dochy

De voorzitter: De heer Vandenhove heeft het woord.

Ludwig Vandenhove (Vooruit): Voorzitter, collega's, minister, ik heb een vraag over een aankondiging die u een tijdje geleden hebt gedaan waarbij u in een subsidie tot 40.000 euro voorziet voor landbouwers die hun activiteiten willen verbreden zonder uit te breiden. Zo wilt u boeren aanzetten om bedrijfsplannen op te stellen met nieuwe verdienmodellen die gericht zijn op economische leefbaarheid en ecologie. De verbreding van activiteiten kan gaan over het openen van een hoevewinkel, een zelfplukboerderij, hoevetoerisme, groenteabbonnementen enzovoort. Op deze manier kan een boer extra inkomsten genereren zonder daarvoor te moeten 'groeien'. Ik denk dat het een heel goed initiatief is.

Het resultaat hiervan moet zijn dat boeren meer toekomstgerichte bedrijfsplannen opzetten die van duurzame aard zijn en tegelijkertijd rekening houden met de milieu- en klimaatambities van Vlaanderen. Het past perfect in de ideeën en de vragen die Vooruit iedere keer stelt.

Minister, hoeveel boeren hebben tot nu toe aanvraag gedaan op de subsidie of zijn reeds begonnen met het uitwerken van een bedrijfsplan? Zijn er al vragen gekomen zodat u een zicht hebt op de eventuele interesse?

Verwacht u dat deze financiële steun een succes wordt, gelet op de onzekerheid waarin boeren leven door het stikstofdossier? Ik begrijp het voorstel van subsidie, maar vreest u niet dat boeren eerder afwachtend zijn vooraleer ze investeren om hun activiteiten te verbreden, zeker ook na het nieuws van de laatste dagen.

Hoe ziet een bedrijfsmodel dat subsidie kan krijgen, er concreet uit? Aan welke voorwaarden moet worden voldaan? Met andere woorden: wordt elk dossier individueel beoordeeld of welke categorieën worden gehanteerd in de beoordeling?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Op 6 oktober 2023 heeft de Vlaamse Regering haar definitieve goedkeuring gegeven aan het besluit van de Vlaamse Regering betreffende steun tot de opstart van of omschakeling naar een toekomstgerichte duurzame ondernemingsstrategie op een landbouwbedrijf of kortweg de VLIF-verdienmodelmaatregel (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds).

Begin november is het de bedoeling om over deze maatregel bijkomend te communiceren en de eerste aanvraagperiode aan te kondigen, die zal lopen van 1 november 2023 tot 31 januari 2024. Er zullen de komende jaren telkens nieuwe aanvraagperiodes worden opengesteld. Het is echter nog te vroeg om aan te geven hoe succesvol de oproep effectief zal zijn.

Ik besef goed dat het heel wat ondernemerschap en durf vraagt om te veranderen van verdienmodel, en het is zeker ook niet weggelegd voor elke ondernemer of elk bedrijf. Maar we willen de landbouwers die dit wel zien zitten, een extra duw in de rug geven.

Met deze maatregel wordt geen steun gegeven voor de opmaak van een bedrijfsplan zelf, maar voor de uitvoering ervan, op voorwaarde dat het bedrijfsplan leidt tot de opstart van of de omschakeling naar een duurzame bedrijfsactiviteit.

Binnen de steun voor advisering via de kennisportefeuille, die ook een onderdeel is van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2023-2027 en die vanaf begin volgend jaar zal worden uitgerold, is er echter ook steun mogelijk voor het ontwikkelen van een langetermijnvisie voor het landbouwbedrijf. Eenmaal die visie bepaald is, kan ook steun worden aangevraagd voor de opmaak van een bedrijfsplan om deze visie te realiseren.

Deze verschillende steunvormen kunnen eveneens worden gecombineerd met de VLIF-investeringssteun voor bijvoorbeeld investeringen in verbreding waarvoor de steun in het nieuwe GLB opgetrokken werd van 30 procent naar 40 procent, met nog eens 10 procent extra voor jonge landbouwers onder 40 jaar.

Niet voor alle verdienmodellen zullen even zware investeringen noodzakelijk zijn. Bepaalde verdienmodellen vragen misschien geen of nauwelijks investeringen. Het zijn inderdaad onzekere en moeilijke tijden om de stap naar bijkomende investeringen te zetten. Wanneer investeringen geen of slechts een beperkte stikstofemissie met zich meebrengen, zou de vergunningverlening evenwel gemakkelijker moeten kunnen verlopen.

Landbouwers moeten een volledig bedrijfsplan indienen via het aanvraagformulier, waarbij ze op een hele reeks vragen moeten antwoorden. Het sjabloon zal samen met de lancering van de eerste aanvraagperiode beschikbaar worden gemaakt op de website. Aan de hand van de ingediende aanvraag zal de jury de verschillende selectiecriteria een score geven.

De selectiecriteria zijn opgenomen zowel in het GLB-Strategisch Plan als het hierboven vermelde besluit van de Vlaamse Regering. De selectiecriteria zijn de volgende: de mate waarin het bedrijfsmodel van de nieuwe activiteiten economisch, ecologisch en sociaal duurzaam is; de mate waarin het bedrijfsmodel van de nieuwe activiteiten vernieuwend is op Vlaams niveau; de mate waarin het bedrijfsmodel van de nieuwe activiteiten economisch haalbaar is; de inhoudelijke en economische kwaliteit van het omschakelings- of opstartplan.

Vanaf het openstellen van de eerste aanvraagperiode zal deze informatie, samen met een aantal voorbeelden, ter beschikking worden gesteld aan de subsidieaanvragers via een handleiding die te downloaden zal zijn op de website van het Departement Landbouw en Visserij (DLV).

Voor wat betreft de voorwaarden waaraan het bedrijf moet voldoen, is het zo dat na het uitvoeren van het bedrijfsplan, op het moment dat men de betalingsaanvraag indient, het bedrijf moet voldoen aan de criteria van een actieve landbouwer met een minimale verdien capaciteit van 7500 euro .

Om een forfaitair steunbedrag van 20.000 euro te kunnen ontvangen, moet worden aangetoond dat met de door de jury weerhouden activiteiten minstens een omzet van 20.000 euro behaald werd. De steun wordt verhoogd tot 40.000 euro als deze omzet meer dan 40.000 euro bedraagt.

De voorzitter: De heer Vandenhove heeft het woord.

Ludwig Vandenhove (Vooruit): Minister, ik dank u voor uw uitgebreid antwoord, waaruit we kunnen afleiden welke de precieze voorwaarden zijn.

Als ik het goed begrijp, is er wel degelijk een surplus ten opzichte van alle maatregelen die er tot nu toe bestonden in het kader van het VLIF. Dank u voor uw antwoord.

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het woord.

Chris Steenwegen (Groen): Collega Vandenhove, ik dank u voor de vraag.

We hebben zelf ook al vaak aandacht gevraagd voor die eerdere maatregelen en de huidige, omdat we het belangrijk vinden dat de verbreding en die nieuwe verdienmodellen kansen en steun krijgen.

Minister, u zegt het vaak zelf dat een aantal van die bedrijven niet altijd de weg weten naar die subsidies. Vaak zijn het ook bedrijven die geen zware investeringen nodig hebben of niet zwaar willen investeren, maar andere noden hebben. Kleinere bedrijven willen bijvoorbeeld geen nieuwe tractor maar een tweedehandse en dan komt men niet in aanmerking voor die investeringssteun. De opmaak van het bedrijfsplan lijkt me ook belangrijk. Hoe kunnen we mensen begeleiden en ondersteunen om die stappen te zetten? Het VLIF speelt hier een rol in.

Minister, via welke kanalen – u zegt dat het binnenkort wordt aangekondigd en dat het ingaat vanaf 1 november – bent u van plan om die aankondiging te doen? Bent u ervan overtuigd dat u op die manier de bedrijven waarop u mikt en waarvan u hoopt dat ze erop zullen inspelen, kunt bereiken? In het verleden heeft die maatregel heel weinig succes gehad en is het budget weinig aangesproken.

De voorzitter: De heer Van Hulle heeft het woord.

Bart Van Hulle (Open Vld): Ik heb twee korte vragen of bemerkingen.

Wat is het totale budget? Het is mij ontgaan, maar het is belangrijk om te weten.

Mijn tweede bemerking is een beetje argwanend. U zegt dat men 20.000 euro subsidie kan krijgen en dat men daarvoor een omzet van minstens 20.000 euro moet garanderen. Stel dat ik 20.000 euro omzet haal en dat ik hiervoor 20.000 euro krijg, dan zou het wel eens kunnen dat ik daar gretig gebruik van maak. Misschien zijn we als overheid te gul in het geven van subsidies.

Vandaar mijn vraag naar evaluatie. Als ik het goed begrijp, is het een call en wordt in eerste instantie het beste project gegund en daarna het volgende. Hoe gebeurt de evaluatie en door wie?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Voor de evaluatie zijn de criteria benoemd. Een jury, waar ook het Departement Omgeving deel van uitmaakt, zal beoordelen.

Het is altijd belangrijk om de bekendmaking zo breed mogelijk te doen via de website, persbericht, het studiebureau. Het is wel de bedoeling dat er gebruik van wordt gemaakt. Het zal dus zo breed mogelijk worden gecommuniceerd.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Chris Steenwegen aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de gezondheidsvoordelen van een plantaardig dieet – 286 (2023-2024)

Voorzitter: de heer Bart Dochy

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het woord.

Chris Steenwegen (Groen): Minister, recent verscheen er een studie in het tijdschrift Nature Communications waarin de gezondheidsimpact van verschillende voedingspatronen met elkaar worden vergeleken. Ze vergelijken een flexitairisch, een vegetarisch en een veganistisch dieet. Daarop lieten ze enkele modellen los om de gevolgen voor luchtkwaliteit en gezondheid in kaart te brengen.

De resultaten geven aan dat een verschuiving naar plantaardige diëten de luchtvervuiling doet afnemen. Dit zorgt ervoor dat er minder mensen vroegtijdig sterven door blootstelling aan een slechte luchtkwaliteit. Wereldwijd gaat het over grote cijfers. Concreet voor België zou het betekenen dat bij een flexitairisch dieet er vijfhonderd vroegtijdige sterfgevallen per jaar minder zouden zijn, bij een vegetarisch duizend en bij een veganistisch dieet duizendvijfhonderd. Zelfs een flexitairisch dieet kan al meer dan één leven per dag redden of een vroegtijdige sterfte vermijden.

De vervuilende stoffen die bekeken werden, waren fijn stof en ozon. Deze stoffen ontstaan via ammoniak en methaan en het zijn deze stoffen die sterk zouden afnemen als we meer inzetten op dat plantaardige dieet. Fijn stof en ozon worden in verband gebracht met hart- en vaatziekten, aandoeningen van de luchtwegen, longkanker en diabetes. Naast natuureffecten, denk aan de huidige discussie rond stikstof, is dus ook de impact op de volksgezondheid belangrijk, als we spreken over een stof zoals ammoniak.

Een van de meewerkende onderzoekers, Toon Vandyck, liet al verstaan dat technologie kan helpen om te beletten dat ammoniak uit stallen ontsnapt, maar geen oplossing biedt om de bredere uitdagingen aan te pakken. Hij heeft het dan over biodiversiteit, klimaat, gezondheid en water- en luchtvervuiling. Dat is een debat dat we hier al vaak gehad hebben. Vandyck schuift gedragsverandering naar voren als een belangrijk deel van de oplossing. Hij stelt voor om milieuvriendelijke opties goedkoper te maken.

Hoe staat u tegenover de conclusie uit dit onderzoek dat een plantaardig dieet meer dan duizend vroegtijdige sterfgevallen per jaar kan voorkomen?

Welke mogelijkheden ziet u om dat plantaardige dieet en dito voeding te promoten?

Wordt de impact op de volksgezondheid van dierlijke voeding voldoende meegenomen in ons landbouwbeleid?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Dank u wel, collega.

Ik denk wel dat enige nuance op zijn plaats is. Er is inderdaad ontegensprekelijk een belangrijk verband tussen de gezondheid van ons leefmilieu in het algemeen en de gezondheid van onszelf en onze dieren in het bijzonder. Daarom hanteert de FOD Volksgezondheid 'One Health' als leidend principe in haar werking.

One Health is een holistische bril die de gezondheid van de mens in samenhang ziet met alle mogelijke interacties met zijn leefomgeving. Door de invloed van die interacties te bestuderen, streeft One Health naar een optimale gezondheid van mens, dier en omgeving.

Om het volledige plaatje te maken, worden dus best ook aspecten van de verwerking van de primaire producten in de verdere voedselkolom beschouwd. Voor heel wat van deze voedselproducten, zowel plantaardig als dierlijk, is er een sterke verdere verwerking. Soms is deze nodig, zoals voor het bewerkstelligen van een goede verteerbaarheid en het inactiveren van anti-nutritionele factoren. Ze heeft vaak ook een milieu-impact en een mogelijk effect op de menselijke gezondheid.

Algemeen wordt aangenomen dat het diversifiëren van het dieet met plantaardige eiwitbronnen een positieve impact heeft op de menselijke gezondheid. Er zijn echter een aantal aandachtspunten of risico's verbonden aan een meer plantaardig dieet met het oog op de menselijke gezondheid. Ook is het nutritioneel een grotere uitdaging voor de consument om in de behoeften te voorzien op basis van een louter plantaardig dieet.

Er wordt vandaag reeds heel wat aandacht besteed aan veranderende voedingspatronen. Dat is terecht, het is ook nodig. Hierbij denk ik in de eerste plaats aan de Vlaamse Voedselstrategie en de Vlaamse Eiwitstrategie, die respectievelijk in 2022 en 2021 werden gelanceerd.

In de Vlaamse Voedselstrategie is 'Gezonde en duurzame voeding voor iedereen' een van de vier pijlers. Hierin worden gezondheid en duurzaamheid dus expliciet samen genomen. De vier strategische doelstellingen binnen deze pijler zijn gezonde en duurzame voedingspatronen als gezamenlijke missie, een voedselomgeving creëren waarin gezonde en duurzame keuzes de gemakkelijkste keuzes zijn, voedselongelijkheid bestrijden en een voedselcultuur nastreven waarin elke burger voedselgeletterd is. Dit toont alvast de vaste wil van alle partners van de voedselstrategie om hierrond te werken en extra acties te formuleren.

Binnen de Vlaamse Eiwitstrategie krijgt het strategisch thema 'duurzame eiwitconsumptie' een prominente rol. Hierbinnen worden zowel doelstellingen als acties geformuleerd om een meer evenwichtige consumptie van eiwitten te bekomen, en dus de facto meer plantaardige en nieuwe eiwitten. Hiervoor wordt vrij nauw samengewerkt met het Departement Omgeving, en meer bepaald met de Green Deal 'eiwitshift op ons bord'. Deze streeft naar een betere verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten in ons eetpatroon. Het gaat hier dus om de aankoop en inname van eiwitten door consumenten.

Binnen het strategisch thema 'meer productdiversiteit' wordt ook in het aanbod van eiwitbronnen een betere verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten nagestreefd. Hier gaat het dan om inspanningen die bijvoorbeeld de voedingsindustrie, de supermarkten, de horeca of de cateringsettings kunnen leveren. Met cateringsettings bedoel ik de scholen, de woonzorgcentra, het bedrijfsleven, alle mensen die een beroep doen op catering en een belangrijke rol spelen voor het aanbod van plantaardige voeding aan hun studenten, klanten, werknemers of anderen. Voor alle acties in het kader van de Eiwitstrategie en de zes strategische thema's, verwijs ik naar de website van ons departement, waar alle acties overzichtelijk en grafisch worden weergegeven.

Promotie voor plantaardige voeding is één zaak. Zorgen dat die ook het gewenste effect heeft, is een andere. Daarom is het belangrijk om grondig te kijken hoe de consument zich gedraagt, wat hem drijft en welke argumenten ingezet kunnen worden om hem in beweging te krijgen. Hiertoe analyseert het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) continu de consumptiepatronen van de Vlaming, zodat het nauwgezet de evolutie op productniveau kan volgen. Daarnaast zoekt VLAM ook verklaringen voor die evoluties via kwalitatief onderzoek. Dit leert wat de consument belangrijk vindt en waar de drempels zitten om bepaalde producten minder of meer te consumeren.

Als het over gewoontes gaat, weten we allemaal dat het niet gemakkelijk is om die te veranderen. We moeten dus realistisch zijn. Voedingspatronen veranderen richting meer plantaardig zal dus niet bruusk gebeuren. Dat is een proces dat ongetwijfeld in gang is gezet. Daarbij komt nog dat de Vlaming de vrijheid op zijn bord vrij hoog in het vaandel draagt.

We weten dus dat de Vlaming zich niet zo gemakkelijk laat beïnvloeden, dat we indirecte en slimme manieren moeten inzetten om de consument te beïnvloeden en dat dit een evolutie op lange termijn zal zijn. Want we willen uiteraard wel inzetten op een duurzaam voedingspatroon. Vandaar ook dat we samen met heel wat partners uit de overheid, productie en retail de Voedselstrategie en de Eiwitstrategie hebben uitgewerkt. De verhouding tussen dierlijke en plantaardige producten krijgt daarin ruime aandacht.

Verder voert VLAM ook zelf enkele campagnes in het binnenland om consumenten actief te helpen kiezen voor plantaardige producten van bij ons. Zo loopt er sinds begin oktober een nieuwe en erg swingende campagne voor verse groenten op televisie en online. Daarnaast staan er seizoensafhankelijke initiatieven voor ons inlands fruit en voor de Week van het witloof op de kalender. Ook richting de jeugd blijft VLAM inzetten op de promotie van groenten en fruit. De schoolfruitcampagne mikt vooral op basisscholen en voor de leerlingen uit het middelbare onderwijs schakelt VLAM influencers in binnen de hippe campagne 'Snack & chill'. Want jong geleerd is oud gedaan!

Via ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen geven we ondersteuning aan landbouwers die eiwithoudende gewassen telen die op commercieel vlak nog niet volledig op kruissnelheid zitten. Het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) verleent steun aan landbouwers voor investeringen, nodig voor de teelt en de verwerking van eiwithoudende gewassen. Op die manier wil ik ook landbouwers over de streep trekken om de kaart van minder gekende eiwitgewassen te telen, om zo die eiwitshift mee te helpen realiseren. Yacon, dat we in het mooie Kinrooi telen, is een heel mooi voorbeeld van zo'n product.

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het woord.

Chris Steenwegen (Groen): Dank u wel, minister, voor dat zeer uitgebreide antwoord. Ik heb de vraag eigenlijk gesteld omdat ik het belangrijk vind dat we, als we spreken over voeding en landbouw, het ook hebben over de effecten van ons voedingspatroon op de gezondheid. U wijst terecht op de link die in de voedselstrategie wordt gelegd. De link met de volksgezondheid moeten we in de gaten houden. Hier gaat het via een omweg, via luchtverontreiniging. Het gaat eigenlijk over een soort bedreiging van de gezondheid via de lucht.

Onlangs was er in de pers heel wat te doen over super bewerkt voedsel, waarvan wordt gezegd dat het verslavend is. Het heeft een verslavend effect op de consument en dat zorgt ervoor dat wij, maar vooral de jeugd, een slecht voedingspatroon hebben of teveel in aanraking komen met voedingsproducten die super bewerkt zijn. Daar zitten toch wel wat risico's aan. Het betreft ook producten met veel suikers, jullie kennen het verhaal.

Mijn bijkomende vraag is de volgende. Is dit aspect in de hele voedselstrategie al ergens meegenomen? Het is een eyeopener. Iedereen beseftte het wel, maar het is nu ook onder de aandacht gekomen. Het is van belang dat dit aspect wordt meegenomen in de voedselstrategie, zodat er gekeken kan worden hoe we ervoor kunnen zorgen dat in onze voedselstrategie dat soort voeding kritisch wordt bekeken vanwege zijn effecten.

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Ik ben het daar volledig mee eens. Het is een belangrijke verantwoordelijkheid om puur, onbewerkt voedsel van hier naar voren te schuiven. Dat moet bij VLAM gedragen zijn en in elke campagne terugkomen. Ik ben het daarmee eens. De puurheid van vers voedsel in maaltijden is voor mij een basis, een fundament in de promotie van voedsel. Dat evenwicht is belangrijk en ook de shift van dierlijke naar plantaardige voeding zit daar mee in. Wat dat betreft, denk ik dat erop mag worden gehamerd dat bewerkt voedsel ongezond is en dat er beter niet wordt voor gekozen. De lijn moet getrokken worden rond onbewerkt en puur voedsel.

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het slotwoord.

Chris Steenwegen (Groen): Dank u wel, minister. Ik heb geen toevoeging meer. Ik vroeg me nog af hoe het zat met de opstart van de voedselstrategie, maar ik zal dat in een volgende vraag aankaarten.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Chris Steenwegen aan Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de gevolgen van het opduiken van blauwtong
– 288 (2023-2024)**

Voorzitter: de heer Bart Dochy

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het woord.

Chris Steenwegen (Groen): Minister, in Nederland zijn er intussen heel wat besmettingen van blauwtong vastgesteld. Bij ons is er een geval van blauwtong gesignaleerd bij een schapenbedrijf in het Antwerpse. Hiermee is België zijn recentelijk verkregen blauwtongvrije status opnieuw kwijt. Hoewel het hier gaat om een besmetting bij schapen, is er ook ongerustheid bij veehouders. Runderen kunnen de ziekte ook oplopen en door het verlies van de blauwtongvrije status kunnen er geen runderen meer worden geëxporteerd.

In september 2023 stelde Wageningen Bioveterinary Research de eerste gevallen van besmetting met serotype 3 in Nederland vast. De variant, blauwtong serotype 3, staat bekend om z'n agressiviteit en hoog sterftcijfer bij schapen. In 2017 werd serotype 3 afkomstig uit Tunesië aangetroffen op Sicilië. Het waaide dus uit Afrika over naar Europa.

Aanvankelijk werd aangenomen dat knuttensoorten in Noord-West-Europa geen biologische vector voor die vorm van blauwtong zouden zijn. De uitbraak in 2006-2008 in Noord-West-Europa veroorzaakt door serotype 8 heeft deze mening herzien. De knuttensoort *Culicoides obsoletus* is de belangrijkste verspreider van het blauwtongvirus in Europa.

De algemene verwachting is dat de opwarming van de aarde leidt tot expansie van de gebieden waar deze soort voorkomt. Een gelijkaardig effect verwachten we ook op de andere continenten. Het kan ook betekenen dat andere knuttensoorten geschikte biologische vectoren voor blauwtongvirus kunnen worden door de klimatologische

veranderingen. Hoe dan ook zal global warming de kans op blauwtonguitbraken in de huidige gematigde klimaatzones vergroten, vooral met die varianten die zo agressief zijn en waarvoor vandaag geen vaccin bestaat.

Minister, zijn er ondertussen bijkomende gevallen van blauwtong vastgesteld in Vlaanderen?

Hoe wordt de verdere verspreiding van het virus ingeschat?

Momenteel is er geen vaccin voorradig voor dit type van virus. Hebt u zicht op de termijn waarbinnen een effectief vaccin zou kunnen worden ontwikkeld en op de markt gebracht?

Dit type virus kwam vroeger bij ons niet voor omdat de knutten die de ziekte verspreiden, niet konden gedijen in onze klimatologische omstandigheden. De klimaatverandering zorgt ook hier voor nieuwe uitdagingen. Zijn er volgens u andere aandoeningen bij onze veestapel die ons de komende periode dreigen te bereiken? Hoe denkt u onze landbouw daarop voor te bereiden?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: België heeft op 10 oktober opnieuw een besmetting vastgesteld. Het heeft hierdoor zijn vrije status verloren. De besmetting is vastgesteld bij een schaap in het noorden van de provincie Antwerpen. Het werd besmet met het serotype 3 van het virus dat overgedragen wordt door knutten.

De besmetting is een logisch gevolg van de situatie in Nederland, waar dit serotype verantwoordelijk is voor vele honderden uitbraken sinds de eerste melding op 4 september 2023. De actualiteit met betrekking tot de besmettingen is te volgen op de website van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV).

Voor een antwoord op uw tweede vraag over de verdere verspreiding verwijs ik u door naar het FAVV.

We weten natuurlijk dat de activiteit van de knuttenvectoren sterk afhankelijk is van de temperatuur, wat betekent dat de verspreiding van blauwtong daar ook van afhangt. Het voorjaar van 2024 wordt dus een heel cruciale periode.

Ook voor de vraag rond vaccins, die ik ook krijg vanop het terrein, moet ik u doorverwijzen naar de bevoegde overheid, zijnde het FAVV en het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten (FAGG). Zij proberen dit zo snel mogelijk uit te klaren met de geneesmiddelenindustrie.

Recent deed de federale werkgroep 'blauwtong' navraag bij de sector om inzicht te verkrijgen in de bereidheid tot vaccinatie, zowel onder rundveehouders als onder houders van kleine herkauwers. Naast de genomen beslissingen in Nederland en Duitsland zal de uitkomst van deze vaccinatiebereidheid een cruciale factor vormen bij het besluit om over te gaan tot vaccinproductie.

Vanuit Vlaanderen hebben mijn diensten alvast de nood aan vaccinatie ter sprake gebracht en dringen we aan op een adequate aanpak voor België. Ik ben er dus wel voor. Tevens heeft tijdens de studieavondenreeks, die het departement Landbouw organiseerde voor schapenhouders op 16, 23 en 26 oktober, Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ) een bijdrage geleverd met betrekking tot de huidige stand van zaken en de juiste handelswijze bij een vermoeden van blauwtong. We zullen er ook op inzetten om de informatie vanuit het federale niveau verder te verspreiden via onze kanalen, zodat ze de juiste mensen bereikt.

De sanitaire wetgeving en bewaking van de gezondheid van de veestapel is vrij robuust geregeld, zowel op federaal als op Europees vlak. De bestrijding van

exoten, vectoren en ziektes bij het wildbestand blijft evenwel een moeilijke opdracht, zo blijkt nu. De voorbeelden zijn onder meer de Afrikaanse varkenspest en de vogelgriep. Op dit moment moeten we vooral beducht zijn voor Afrikaanse varkenspest bij everzwijnen en epizootic haemorrhagic disease (EHD) bij runderen.

Voor alle landen binnen de Europese Unie die worden geconfronteerd met wijzigende klimatologische omstandigheden en tegelijk een toegenomen mondialisering, is de kans op nieuwe dierziekten reëel. De monitoring van eventuele nieuwe dierziekten wordt strikt gevolgd door de Europese Unie. Op die manier worden lidstaten tijdig geïnformeerd waardoor ook eventuele voorzorgsmaatregelen kunnen worden genomen.

De ontwikkeling van vaccins vraagt, zoals bekend, ook bij de humane geneeskunde heel wat tijd. De sector is wel voortdurend in evolutie en past zich steeds zo snel mogelijk aan aan die veranderende omstandigheden.

De voorzitter: De heer Steenwegen heeft het woord.

Chris Steenwegen (Groen): Minister, ik dank u voor uw antwoord.

Het is inderdaad moeilijk om de verspreiding tegen te gaan. Eens de vectoren, de knutten, besmet zijn, zijn ze in staat om de dieren aan te steken. Het klopt dat de temperatuur een bepalende rol speelt voor de levensvatbaarheid en de verspreiding van die knutten. In die zin hebben we pech dat het redelijk warm blijft. Het zorgt er wel voor dat het risico op verdere verspreiding nog altijd niet helemaal gestopt is. Het belangrijkste voor mij is dat die nieuwe types verschijnen en dat dat gelinkt is aan de klimatologische omstandigheden.

U verwijst ook naar het wildbestand, en dat begrijp ik niet zo goed. Ik heb u al eens vragen gesteld over bijvoorbeeld de vogelgriep. We stellen dan vast dat de vogelgriep, ook weer de meer pathogene vormen, niet bij het wild ontstaat, maar in 90 procent van de gevallen in grote veestallen en pluimveebedrijven. Daar ontstaat het. Ik vind het een beetje een ongelukkige verwijzing.

U zegt dat u voor vaccinatie bent. Wij ook, omdat ik denk dat het beter is om te vaccineren dan te moeten overgaan tot het doden van dieren.

Mijn focus ligt toch echt wel op die klimatologische verandering. De vaststelling die ik toch maak en die we meer en meer maken, is dat de landbouw een van de eerste slachtoffers is van de klimatologische verandering. We hebben het gehad over droogte en waterproblematiek en daar is de landbouw ook al een van de eerste slachtoffers. Ook in dit geval is de mogelijk oprukkende bedreiging van bepaalde epidemieën opnieuw een mogelijke bedreiging voor de landbouw en dus voor de voedselzekerheid, ook bij ons, door de klimatologische omstandigheden.

Het is opnieuw een pleidooi aan de landbouwsector om zelf zijn verantwoordelijkheid te nemen, maar ook om erop aan te dringen dat het probleem globaal aangepakt wordt. Het zal ons op termijn veel meer parten spelen dan bijvoorbeeld de oorlog in Oekraïne, hoe erg ook.

Het is een pleidooi om als landbouwminister, los van uw eigen bevoegdheden, mee aan de kar te trekken om een goed en verregaand klimaatbeleid te bepleiten in het belang van onze landbouwers en de landbouw in het algemeen.

Ik heb geen bijkomende vragen, maar ik wou dit gewoon overbrengen.

De voorzitter: De heer Van Hulle heeft het woord.

Bart Van Hulle (Open Vld): Ik heb een korte bijkomende vraag.

Begrijp ik het goed dat er een impact zal zijn op de export van levende runderen? Ik kan me voorstellen dat die impact wel heel significant is voor de landbouwsector. Hebt u daar zicht op? Kunt u er een getal in euro opplakken? Als er geen export is, kan ik me voorstellen dat het ook een impact heeft op de lokale Vlaamse runderenmarkt. Ik kreeg daar graag wat meer duidelijkheid over.

De voorzitter: Mevrouw Joosen heeft het woord.

Sofie Joosen (N-VA): Ik heb begrepen dat de gevallen van blauwtong inderdaad een impact zouden hebben op de Vlaamse export. Zeker nu het weideseizoen ten einde loopt, zou het toch wel een probleem kunnen worden. Als de runderen geen buitenlandse bestemming meer kunnen krijgen, dreigen de binnenlandse prijzen enorm te verlagen.

Ik vraag me dus af of er momenteel gesprekken zijn met andere Europese landen om dit probleem in kaart te brengen. Weten we hoe groot het probleem is? Is het mogelijk om afspraken te maken tussen bepaalde landen om deze runderen toch nog onderling te verhandelen?

De voorzitter: Minister Brouns heeft het woord.

Minister Jo Brouns: Ik wil nogmaals bevestigen dat er sinds 10 oktober geen nieuwe gevallen zijn. Hout vasthouden.

Wat het verbod op de export van levende dieren betreft, is het zo dat op federaal niveau wordt nagegaan in welke mate er uitzonderingen kunnen worden voorzien om niet alles stil te leggen. Het is een zorg die wordt gedeeld en die wordt meegenomen.

Ik herhaal nogmaals graag dat ik collega Steenwegen bijtreed in zijn slotpleidooi.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.